

կտակը հաստատուեն և ընդունելի ըլլալուն համար այս պայմաններս կուզուին: Կտակ ընելու մարդը խելքը գլուխը ըլլալու է: հրահանգութեան մը հետեւութեամբ խնթեցած ըլլալու չէ: Թէ որ կտակ ընելու ժամանակը ինքը անձամբ առողջ է և գատարանը (մահբէմէն) կրնայ երթալ նէ՛ գրուեալ թաղին իմար և մոխարը և մէկ երկուք ալ նոյն թաղին երեւելի բնակիչներէն առնէ մահբէմէն երթալ, և հոն կտակագիրը գրել և հաստատել ապա: Թէ որ ինքը չկրնար երթալ, հրահանգ է նե, թող մահբէմէն քարտուղարը (եփթար) տունը բերել տայ: որուն ետեւ աստեղ ներկայ պիտի գրուեն իմար, մոխարը, և գրադրուելէն երեւելի անձինք: Կտակը նախ և յառաջ այն պիտի քննեն հասկընան որ կտակ ընելու հրահանգը խելքի կողմանէ ալ հրահանգութեան ունի մի: Կամ խելքը գլուխն է մի: Երկուք ստուգելէն ետքը կտակագիրը կը գրի: և գատարանական կերպով հաստատութիւնը գտնելէն ետքը՝ որի պէտք է նե կը արուի: Եւս կայսերական կարգադրութիւնս ըլլալէն ետքը այսպէս կամաւոր կտակագիրներ որու կողմէն և ինչ կերպով եղած որ ըլլան, թէ որ այս կարգադրութեան համեմատ չըլլան նե՝ իրականց առաջ մէկ վաւերականութիւն մը պիտի չունենան, չեղածի պէս պիտի բռնեն:

— Յունվարի 19 ին հինգշաբթի օրը իրիկուան դէմ բարձրագոյն Կահիր փաշայն մեռաւ: և ասոր ձեռքը գտնուած պաշտօնները, որ են պերճաւոր փաշայն, արքայական փաշայն, և շարքիս փաշայն տեսչութիւնը բացը մնալով, յունվարի 21 ին կայսերական յատուկ հրամանագրով հետեւեալ կարգադրութիւնները եղան:

— Արքայական Կահիր փաշայն տղան արժանապարհ Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական Կահիր փաշայն որ եփթար էր, զարդաւոր տեսչութիւնը եղաւ:

— Արքայական Կահիր փաշայն որ փաշայն էր, եփթար նազըրի եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

առաջ տէրութեան հպատակ փախստականները չեն: քանզի անոնք մեծագոր տէրութեան հրամանին համեմատ Վաղարշայն ինկիլիզի շոգէնաւով Վաղարշ պիտի երթան, և մեծագոր տէրութեան երկիրը անոնց բնակելու տեղ չկայ: Վաղարշ Եփթարին Երուսաղիմ այս գործը կատարելէն ետքը Վաղարշ պիտի երթայ:

— Սեփագոր տէրութիւնը Երուսաղիմ մարտապետ բարձրագոյն Կահիր փաշայնի ճարտարութեան և հպատարութեան, և իւր երկրորդ հաճի Կահիր փաշայնի և իւր փետոյ Կահիր Եփթարին հաւատարմութեան ծառայութիւններէն ալ գահ ըլլալով ամէն կերպով, թէ յիշեալ փաշայնի մահուանը յաւատարմութեան պատճառ մը տուաւ և թէ միւսներուն հաւատարմութեան ծառայութիւնը արժանաւոր կերպով մը փարձարելու համար արժանապարհ հաճի Կահիր փաշայնի քաբոճի պաշտօնին, և Կահիր Եփթարին ալ բարձրագոյն գրան գործու կաշնուան երրորդ աստիճանի (Եփթարի աստիճանի) պատիւը շնորհեց:

— Արքայական փաշայն փաշայն տղան արքայական փաշայն Հիւսէին պէյը, որ ժամանակէ մը ի վեր ինքիսապ նազըրի էր, բարձրագոյն աստիճանի պատիւ առաւ և փաշայն փաշայն եղաւ:

— Յունվար 19 ին նախնիքայ գլխերը Բոլշեյի մարդիկը Վաղարշ մէկ տուն մը կոխեցին: ուր տեղ հինգ գող իրենց բնակութիւնը հաստատած էին: և աստեղ մը ի վեր գողութիւնով ասրելու ճամբայ մը ապահովուցնելու էին իրենց համար: բայց աստեղ բաներուն ապահովութիւնը երկար չբռնէր: ստեղծուեցաւ շատ փշթերէն զատ շատ մնալ խանութ և մաշակ և սրնաւի: բանալու և ուրիշ իրենց չարարութեամբ պիտի սպառնային գործիքներ գրուան: Հիմայ այս մարդիկը Բոլշեյի բանտէն և իրենց արժանի եղած պատժոյք վճարելու համար սեն:

ԱՐԿԱՃԻ Ի ՅՐՏՈՒԹԵՆԷ

Եւս տարուան ցրտութիւնը սաստիկ ըլլալով, որուն նմանը 1812 թուականէն ի վեր կոտորածը նուազօր և չընկալները տեսնուած չէր, շատ արտառայ բաներ պատահեցան, որոց մէկ քանին ալ աղէտայն է: Եւս գիւղականներս խառնալ ար քոնք խառնալ լրագիրը ժողոված ըլլալով մենք ալ երեւելիները քաղուածով հոս պատմենք:

Ինկիլիզի արեւելեան ինկիլիզ (բէնէնաւ) օրինաւ գալ: ըստած ընկերութեան երկն կողմած նաւը Տրապիզոն երթալու համար յունվար 17 ին կուտանդուպօլսէն ծամբայ ելաւ: բայց օդայն դեւութեանը համար ստիպուեցաւ ետ դառնալ: Պէշեղաւի առաջ երկաթ ձգեց և հոն կեցաւ, մինչ չեւ յունվար 21, այն օրը օդը քիչ մը յաջող գրուեցաւ նորէն ծամբայ ելաւ:

Յունվար 16 ին, Պարութիւնայն առաջ մէկ օտմանեան պէշ նաւ մը երկաթի վրայ կեցած էր: Սաստիկ ձիւն եկած աստեղ փող նստաւ հովովը կուտանդուպօլսայ նաւահանգիստը մանելու և հոն պատարարելու յուսով նաւապետը ծամբայ ելել հրամայեց, նաւուն սպասաւորներուն: բայց առաւ գատնները և չունենելը ստուած ըլլալով պէտք եղաւ պէշ պէշ բանեցնել անհարմար էր: նաւուն երկաթին ալ վեր առնուած գտնուելով նաւը չի կրնայ բռնել, որ ցամաքը զարկաւ և խորտակեցաւ: Նաւապետը նաւուն սենեակը (քամբան) ինքն ըլլալով նաւուն խորտակած աստեղ գուրս ելելու ժամանակ չեգտաւ, հոն խեղդուեցաւ: Նաւուն կտորները և մէջը պարունակած բաները, որոնց շատը խաղաղաստին փաշայնն են եղեր, ծովուն երեսը ծովալ սկսան: Ներմակ մօրուօք մարդու մը մեռել գտնուեցաւ: որուն տաճիկ ըլլալը ծանցուելով եփթարին գրանը պահպանութիւնը ընող քաղաքներուն իմաց արուեցաւ որ գան վերցնեն և թաղել տան: Եւս մարմինը յունվար 18 ին իրիկուան դէմ լեյքին պատճառով ու պատճառաւ մէջ տեղը աւաղուեցաւ վրան ինկած էր, և նաւապետին մարմինն էր կարծեցին:

Յունվար 19 ին առտուանց օդը աղէկ ըլլալով քանի մը ձկնորս նաւերով քաղաքէն հոս գացին ձուկ բռնելու համար: Եւս երթալէն ժամու մը չափ ետքը ստիպուի փոթորիկ մը ելաւ, և այն աստեղէն մինչեւ հիմա ձկնորսները երեւան չեղան:

Սաբ Բաղրէն ալ ձկնորսի նաւակի մը մէջ հինգ հոգի կը մանէն: լեյքին պատճառով առաջները ստու կալի փոթորիկը աստեղ կը բռնէ: Թէպէտ ցամաքին խիստ մօտ են եղեր, մէկ խառնուի անհրաժեշտի:

բայց արեւներուն սաստիկութեանը դէմ չի կրնալով գնել, կարելի է որ ցուրտէն թի քաղաքներուն ձեռքը սաստիկ պաղած ըլլալուն համար, նաւակը քանի երթայ կը բացուի, ցամաքէն կը հեռանայ և կ'ընկըզի:

Եւս Երուսաղիմ ընկերութեան գլխաւոր անուն շոգէնաւը, որուն նաւապետն էր ծովալ վրայ վրտանգեալներուն օգնութեան հասնելու կողմէն անուանի Պ. Մարտիկ Պէշէն, յունվար 15 ին լաւախ խալէի նեղուցը կը գտնուի թիւստէն Կոտորու գլխաւորին գալով: և լաւախ խալէի և փաշա լեյքին անապետը ծովուն և հովուն սաստիկութեանը համար չի կրնալով կենալ եւրոպացուց քաբո պարպէթի բաժն հրահանգարին (պուրուսին) ներքը կենալու միտքը գրաւ, ուր տասն և հինգի շափ ուրիշ նաւեր կային: Յունվար 16 ին կէս գիշերէն երեք ու կէս ժամ ետքը մէկ սաստիկ հրահանգային (քարա եւլ) հով մը ելաւ: այն միջոցին կայծակ ալ ինչ ջաւ, հոսմի ձիւնային անուն պէշ նաւը զարկաւ, որուն նաւապետն էր Կոտորու Պ. Մարտիկ, և Օտեւայնի ցորեն բեռնուցած Կոտորու Պ. Մարտիկ և Կոտորու քաղաքները պիտի երթար: և հոն գլխաւոր շոգէնաւուն մօտեցը կեցած էր: Վ. Օտեւայն նաւապետը նաւուն արտաւելէն յոյս չունենալով իր հայրը և մայրը և երկու եղբայրները և սպասաւոր աղ իր հետն առաւ մակույկը մտաւ, և ասով կարողացաւ վաճառականի նաւ մը մանել և աղաւթի: Բանի մը րոպէ անցաւ, ձիւնային նաւը ծովուն տակը ինքնալ սկսաւ: նաւուն մէջ գտնուող խեղճներուն աղաղակին ծայրը օդը կը թնայցնէր: Եւս միջոցներ շոգէնաւին մեծ մակույկը վար ինչ ձեցնել, մէջը մարդ գնել և այն սղորմէրները ալ գտնուել խրկելը շատ դժուրին բան չէր: որովհետեւ հովը խիստ սաստիկ էր, և ձիւն ալ թանձր և խիտ կ'ընկար, որ քիչ մը հեռուի բաներն ալ տեսնելու չէր ներքը: Եւս ամենայնիւ մակույկ կով այն նաւուն վրայ գացողներուն աշխատութիւնը բոլորովին սրաւայ չեղաւ: Կոտորուներէն մէկը Եւսի Սեփագ անուն խորտակած նաւուն կտորներուն մէկը գրկած արեւներուն մէջ կը ծփար: Եւս սիկայ բռնեցին ողջ առաջը շոգէնաւուն մէջ բեւրին: Նաւուն մէջէն ծայրերը կը շարունակէին: ուստի նոյն մակույկը նոյն մարդիկներով նորէն ծամբայ ելաւ: Եւս միջոցին հովը սաստիկացաւ: զարհուրեց փոթորիկ մը եղաւ: գիշերը սաստիկ մութ, և եկած ձիւնին խտութեանը ալ շոգէնաւուն լոյսը չէր տեսնուել: Վաղարշին մարդիկը իրենց կենդանի մնալու ըլլալէն յոյս մը չունենալով մակույկը թող տուին որ արեւներուն հրեղովը մէկ կողմ մը ցամաք դարնէ: գտնէ ասով թէ որ հնար է նե՝ իրենք խեղճութեանը աղաւթին: Եւս ամենայն լուսուցաւ նե տեսան որ ձիւնային նաւուն կայմին վրայ շոգէնաւներով հինգ հոգի կապուած են, պուրալով օգնութիւն կը կանչեն: Կայմին է որ աստեղ կայմին վրայէն ծովը չենալու համար իրենք զիրենք հոն կապած կ'ըլլան: Վ. Պէշէն նաւապետը բոլոր օրը այս խեղճները աղաւթելու աշխատեցաւ, բայց հովուն և ծովուն սաստիկութիւնները ամէն բան անօգուտ ըրին: Եւս գիշերէն երկու ժամ առաջ ծովը ինչաւ, աստեղ աղաւթելու միջոցներուն նորէն ձեռք զարկին, բայց սարսուղ օդը: Վ. Երմազէս 17 ին կէս գիշերէն ժամ մը ետքը բարեբաղդաւ բար յաջողեցաւ նաւատարներէն մէկը նաւուն կայմին վրայէն քակել ու աղաւթել: որուն անունն էր Սանտիկ Վ. ինկո: Վ. Երմազէն ընկերները մեռած և բոլորովին ստուած էին: Ինկիլիզի նաւուն մարդիկը աղաւթելու համար մակույկով վրան գացող ութը նաւապետը, որ նաւուն չի կրնալով հասնել իրենց մակույկը արեւներուն յանձնեցին, ամենքը մէկէն ողջ առողջ 17 ին կէս օրէն առաջ շոգէնաւուն հասան:

Զամբն ալ ոչխարի վաճառական մը 1000 ոչխարով կոտանդուպօլսայ կուգար: Ոչխարները և ոչխարներուն տէրը, որ ձիւն ոչխարներուն հետ կուգար, և չորս հովիւ, որ ոչխարները կը բռնէ, քիչ-քիչ լեյքէն քովերը ցուրտէն ստուեր մեռեր են:

Եւս Երուսաղիմ փաշայնաւոր ըլլալուն համար հայ ծախսողներն ալ այն օրերը չէին սղորտեր, ուրով օր մը պէտքովի գերեզմաններուն քով մեծաւոր տէրութեան ղեկավարական դպրատունը հայ չի գտնուեցաւ աշակերտներուն օտար: որովհետեւ հայը դուրսէն կուգայ հոն: Եւս Երուսաղիմ գլխաւոր եւրոպացուց հրահանգարնոյ կայ: որուն տեսուչը տեսնելով որ ղեկավարական դպրատան աշակերտներուն և ուրիշներուն մէջ իրար անցում մը կայ, և սրտաւոր իմանալով, շուտ մը անոնց

օգտելու համար հայ երկրի կուսակցականներն փոխում են, և կը խրկեն, որով այն օրուան հայը կը ծարուխ ։

Այսպիսով խառնաժամանակ քաղաքական հասարակական շարժումներն են ։ Ուրիշ տեղերէն ստուգած լուրերնիս ալ ասոնք են ։ Ուրիշ տեղերէն հիստորիքի բնակիչներէն չորս ձկնորս՝ այն ժամանակի ձուկերը մանաւանդ քաղաքական շարժումներն համար ձկնորսութեան երկրով ցրտէն ընդարձակեցին մեռեր են ։ Ամանակեան եօթն ձկնորս ալ պէտքովն , պաղեր մեռեր են ։ Յամարի վրայ ալ ցրտէն ստուգելով մեռնող քաղաքական համարները հարկեր երեսուն հոգիի կը հասնի . միայն իմաց ուսանելը ։ Պօղոս ինչ պէտք պէտքի հրահանգներն քովերը նոյն պատճառով ուրիշ կերպ չի լուծած ազգային դիմագրութեան մը պատահեր է ։ Այն ստուգած մեծ կակ և բարձր քարի մը տակէ ջուրը ծամբայ ըրեր կը վազէր . քարն ալ ծամբուն վրայ երկրեցած բարձրացած կեցած էր ։ Այնքան օրերուն ցրտութեանը սաստիկութենէն տակէն վազած ջուրը կը ստուի . ետքը երբոր օդը կը մեղմանայ , սառնոր բռնութեամբ վրայի քարը տեղէն կը խախտէ ։ Այն միջոցին ծամբուն հացադործ մը ձիով հայտնաբերէ իրեն ահագին ապուստով ասոնց վրայ կործանելով՝ մարդն ու ձին մէկէն քարին տակը կը մընան կը մեռնին ։

— Ընդդէմ 1 ինչ ցրեքաբերի առաւօտուն խուրու չէլէ կրակ մը եղաւ . և հինգ ծովեղերեայ խոշոր տուները այրեցան ։ Բարձրագոյն մեծ սպարապետ Սուհանկոտ լին փաշայն , և բարձրագոյն ծովապետ Սուհանկոտ փաշայն չուտով հան հանելով շատ ջանք ըրին կրակը մարելու , որ ասոնք չըլլային նե՛ աւելի մեծ վնաս կրնար ընել ։ Տիւրքեան արեւմտեայ Պօղոս և Սահրան չէլէպիներն ալ , որոց բնակարանն ալ այն տեղերը մօտ է , առատ տրիւք լծէ ջրկիրները և լծէ ջրմուղ բանեցնողները քաջաբերելով ասոնք ալ երեւելի գործակցութիւն ըրին կրակը մարելուն ։

— Շաբաթ օրը , ամսոյս 4 , իրիկուան ժամ 12 էն ետքը կոստանդնուպոլիս Սուլթան Մահմետ Երկրորդ ինքն ինքն քէմէր ալիքը բուռած լծաղը երեք տուն այրեցաւ . և երկու տուն ալ քակիւցաւ կըրակը մարելու համար ։

ԵՏՐԵՆԵ

Տեղեւոյ կուսակալ բարձրագոյն խմբիկ փաշայն կառավարութիւնը այս երկրիս հանգրուանութեան ու յաջողութեանը մեծ պատճառ եղած է ։ Ամենէն աւելի բարեբարութիւնը այն է որ՝ այն կողմերը գտնուած գողերը և անոնց գործակիցները ձեռք ձգեց 70 հոգիի չափ . ամենքն ալ իրենց չարագործութեանը անուն ստացած մարդիկ . ասոնց երեւելիները կոստանդնուպոլիս խրկեցին . և միւսները Իսթանբուլ մէջ քաղաքական հասարակաց օգտակար ծառայութիւններու կը բանեցնեն ։ Երկու բռնակալը ծամբունները բացաւ . հիմայ ամէն մարդ աներկիւղ և անվտանգ կրնայ ուղած տեղն երթալ . որով գիւղերուն գիւղաբաղաքներուն և քաղաքներուն հետ ունեցած հաղորդակցութիւնն ու վաճառականութիւնը կը բացուի և կ'ընդարձակի , և հասարակաց հանգիստ կեանք վարելու միջոցները կ'ընդլայնուի ։ Այս օգուտներու առաջնիկայ ամբողջական համար կը յուսացուին . ուրովհետեւ այս տարուան ձմեռուանս սաստիկութիւնը , մանաւանդ յունիս 9 էն ետքը , և հիւսիսային հողմայն սաստիկութիւնը և ձիւնին առատութիւնը ջրմուղային գործընթացը զրոյէն 11 և 12 աստիճան ալ վար ինջեցաւ . այսինքն՝ սառնի աստիճանէն 11 աստիճան ալ աւելի ցուրտ եղաւ ։ Այնով չէ թէ միայն գիւղերէն քաղաքները երթալու ծամբունները գոյուեցան , այլ և նոյն իսկ Իսթանբուլ քաղաքին շուկայն անմարդաբնակ անապատ դարձաւ . որովհետեւ խոնավութիւնը բանալը և հոն կենալը անհնար եղաւ ։ Յիշեցնեն Իսթանբուլ երթալու ծամբուն վրայ շատ մը վարձուորներու փրօճիկները համար ալ կը զրուցուի որ պաղէն սառեր մեռեր են ։

Քաղաքին քաղաքատեղիներուն խաբարներէն մէկ մասը աւերուած ըլլալով և անցուգարծի արգելք պատճառելով , բարձրագոյն փաշայն անցածները բարձրագոյն գնակն ասոնց նորոգութեանը համար հրաման աւեր էր , որ նոյնմէր ամսոյ մէջ այս նորոգութիւնները սկսան . բայց ցրտոյն սաստիկութենէն հարկ եղաւ գործը դադարեցնել . օդը մեղմանալուն քէս նորէն կ'ընկաւ ։

Այն հոգ ունի բարձրագոյն փաշայն , որ ու-

րեղքի վերաբերեալ բաներու կողմանէ քաղաքը չէ թէ միայն պահապանութիւն չըլլէ , այլ և աղբաւորաց աստիճանի հարկաւոր բաներուն գինն ալ սովորականէն աւելի չի շատնայ ։

Փաշայութեան գիւղաքաղաքները և միւսները գրուած փոփոխութիւնն ընթացքին ալ շատ աղէկ տեսչութիւն կ'ընէ . չըլլայ որ անոնց անվայել շարժմանքովը անկանոնութիւն մը պատահի , և հասարակութիւնը նեղութիւն քաշէ ։ Տիւրքեայի մէջ երկու երեւելի մարդիկ շատ առնէն ՚ի վեր իրարու թշնամութիւն ունենալով , և երկու կողմն կուսակիցներ ունենալով , յիշեալ գիւղաքաղաքին գրեթէ բոլոր բնակիչները երկու կողմ բաժնուած և իրարու թշնամի էին ։ Բարձրագոյն խմբիկ փաշայն իրեն յանձնուած երկիրները պարտաւորեցաւ ասոնց այս ամբողջական մէջ՝ այս երկու կողմին գլխավորները առաջը բերել տուաւ . յորդորանքներով իրարու հետ հաշտեցուց . երբեմն ալ ընել տուաւ որ ասկէց ետքը իրարու հետ աղէկ վարուելով տեղացեայ հանգստութեանը վրայ հոգ տանին ։ Ասէն մը ասանկ կեցան . բայց այս մօտերս հին ատելութիւններն նորէն արթնցաւ . Տիւրքեայի երկրպագութիւնը նորէն սկսաւ ։ Այսինքն երբոր փաշայն լսեց , առանց ժամանակ անցնելու Իսթանբուլ քաղաքական ժողովոյն անդամներէն խիշ պէտք անուն ծերունի և խոհեմ մարդուն հետ ասան և երկուք ալ զինուոր խրկեց , որ Տիւրքեայ երթալ աղէկ քննութիւն մը ընէ . որպէս զի անանկ ծամբայ մը բռնուի որ ասկէց ետքը մէկ մըն ալ անանկ խառնութիւն չմարդի հոն ։ Այս գործակալը հոն որ գնաց նե՛ տեղեւոյն փոփոխ , որ շատ աղէկ մարդ մըն էր , բայց խօսքը քաղաքական եղանակը չէր գիտեր , կամ չափազանց աղէկութեանը համար խառնութիւն բանեցնել չէր ուզեր , իր կամաւը և իրեն այս պաշտօնին բաւականութիւն չունենալը ծանցնալով՝ հրաժարականը տուաւ ։ Խիշ պէտք քննութիւնը ընելէն ետքը՝ անցած առաւ փաշայն միջնորդութեամբ իրարու հետ հաշտեցնել և երբեմն ընելէն ետքը նորէն իրարու հետ աւերելով քաղաքը երկրպագութիւն ձեռք երկու անձն ալ բանեց հետը Իսթանբուլ բերաւ ։ Յայտնի կ'իմացուէր որ քանի որ այս երկուքը հոն են , Տիւրքեայ հանգարտելը չունի . ասոնք ալ անկէ ելելէն ետքը ասոնց կուսակիցները իրարու հետ անձնական բան մը չունենալուն համար գիւղաւ կը հաշտուին ։ Առաւ քաղաքագոյն փաշայն ալ ասոնք Իսթանբուլ քաղաքը պահելով՝ բանը կոստանդնուպոլիս բարձրագոյն գրանը իմացուց . և ինչորեց որ ասոնց պատմանը հրաման ըլլայ , և քաղաքը այն երկրպագութեանն ազատի ։ Այս խառնարարները երկուքն ալ իրենց գլխուն դալիքը կըրահելով՝ ազատելու համար փաշայն շատ ըստակ տալու եղան . փաշայն ասոնց տուած ստաւ կը ոչ միայն չընդունէ , այլ և արդարութե գործադրուելուն ծամբան կաշառքով գոյել ուղեւորին ալ ասոնց մէկ ուրիշ յանցանք մը սեպուելով առաջին յանցանքին մէկ մը երգմանաւորութիւնով մէկ մըն ալ կաշառք տալ ուղեւորը եւս առաւել ծանրացաւ ։

— Անձադոր տեղութեան Խաբար ըստած զօրքը , որոնցմէ 3,500 հոգի Իսթանբուլ քաղաքի ձմեռայնէրը կը բնակէին , իրենց հայրենիքը երթալու հրաժարան տուելով խումբ խումբ քաղաքէն ելել սկսան ։ Երկու հանգարտութեան և աղէկ ընթացքներուն լուրը կոստանդնուպոլիս հասած ըլլալով , մեծ ըստապետ բարձրագոյն փաշայն յատուկ գիրքնաց , և զօրաց առաջը կարգաւորեցաւ . որուն մէջ կ'իմացնէ որ բարեգութ Իսթանբուլ անոնց վարձութեանն և բարոյական աղէկութիւններէն և կանոնապահութիւններէն շատ շնորհակալ է ։ Եւ ասոնց ասանկ կենանուն մէկ վարձք մը ըլլալու համար միայն Իսթանբուլ կենալու ատեններուն համար տուած հագուստներն , որ իրենց երկիրը դառնալու ժամանակներն ետ պիտի առնուէր , իրենց ձգուեցաւ իբրեւ շնորհ . և որոշուեցաւ որ ամէն մէկուն մինչեւ իր երկիրը երթալու համար պէտք եղած ծամբուն ծախքը տեղութեան կողմէն վճարուի , և որուն որ իրեն արտիճանին համեմատ իրօք զինուորական ծառայուէ մէջ գտնուողներուն տուուածին պէս սուր և նշան տրուած է նե՛ անոնք ալ ետ չառնուին . իրենց քով մնան ։ Այն խօսքով ըսենք , ասոնք Իսթանբուլ կեցած ատեններն Իսթանբուլը աւանդմէ գոհ էին . իրենք ալ երթալու ատեններն մեծագոր տեղութեան առատաձեռնութիւնէն գոհ ըլլալով՝ բարեգութ ինքնակալին պատաւական աւերաւորութեանը և բոլոր տեղութեան երջանիկ յաջողութեանը վրայ աղօթելով ելան տեղերնին գացին ։

— Ինչեղի առաջները և ուրիշ շրջակայ տեղերուն քրանցած օրերուն հողմակոծութենէն երեւելի վնասներ պատահած , և նաեւ ընկղմած կամ ցաւ մարդ զարկած , և քանի մը մարդ ալ խեղդուած կը պատմուին ։

ԵՏՐԵՆԵ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱԴԱՆ ։ Երկրիս կառավարութիւնը հանգիստ և խաղաղ է . այսինքն՝ յայտնապէս զենքով իրարու հետ պատերազմող կողմեր չկան . բայց կը ռիւք բոլորովն գաղթած չէ . կերպը փոխուած է ։ Փողոյներուն քաղաքատեղիները (խաղաղընները) քակելով մարտիոյնը շինելու և անոնց ետեւէն իրարու հետ պատերազմելուն տեղը՝ խօսքով և գրով կառավարութեան հետ պատերազմողներ շատուած են . և ասոնք չէ թէ առանձին , այլ և հրապարակաւ ։ Այն իսկ օրէնսդիր ժողովոյն մէջ իրարու հակառակ երկու կողմ կան . մէկը ձախակողմէն կամ լեւոյն , և միւսը աջակողմէն կ'ըսուին ։ Յախակողմէնները կառավարութեան հակառակորդներն են , և գրեթէ ամենքն ալ անասանան ազատութիւնը և անասան հաւատարմութիւն կ'ուզեն . աջակողմէնները թէպէտ երբեմն կառավարութեան բռնած ծամբուն չհանին այնքա՛յստու ամենայնիւ ազատութեան և հաւատարմութեան չափ և սահման գնելուն հարկաւորութիւնը կը ծանցան ։ Օրէնսդիր ժողովոյն մեծ մասը աջա-կողմէններն ըլլալը կը ցրցուէ որ ֆառաղ աղբիւն ալ մեծ մասը ասոնցմէն են . որովհետեւ ամէն մէկ երկրէն բաղմագոյն մասին ընտրած օրէնսդիր ժողովը կը խրկուի ։ Բայց ասանկները սովորաբար հանգարտ և ծանր գլուխ մարդիկ ըլլալով՝ ձախակողմէնները և մանաւանդ հասարակութեան մէջ գտնուած ասոնց կուսակիցները որ ընկերական (սոցիալիստ) և հասարակական (սոցիալիստ) անունով կը ծանցուին , միշտ կը ջանան որ մէկ յեղափոխութիւն մըն ալ ըլլայ . ուստի իրենց կողման լրագիրներուն մէջը և մանաւոր գրուածներուն մէջ ալ հարուստները պարտաւորելով , ընչից և իրաւանց և իշխանութեան հաւատարմութիւնը գովելով կ'ուզեն հասարակութեան մէջ շփում ձգել ։ Կառավարութիւնը ասանկ բաներուն առաջը առնելու համար աչքը չորս բացած է , և ուրիշ խաբարները որ ասոնք զօրանան ։ Ուրիշ ըստած օրագիրը , որուն գլխավոր հեղինակն էր Պ . Տիւրքեան , և հասարակական կողմը կը տաչէր , քիչ ատենի մէջ երկու անգամ ժողովուեցաւ , և տպագրելու ու հրատարակելու բանորդը ուղեւոր և տուգանք կրեցին ։ Յիշեալ հեղինակն ալ հարկեցաւ յունիսի մէկէն հաշտուելու այն օրագիրէն ձեռքը քաշել ։ Իսթանբուլ լրագրին յունիս 16 ին հրատարակուած թերթին ալ ժողովուեցաւ , և յանցանքն էր՝ յատուկ դիմումով լուրերը փոխելով և սուտ լուրեր հրատարակելով հասարակաց խաղաղութիւնը խռովելու . և հիմակուան կառավարութեան կերպը ժողովրդեան աչքին անարգ և ատելի ցրցուեցաւ ։ Արեւել գրուածքներուն համար ալ նոյն խառնութիւնը կայ ։ Յունիս 15 ին Սուլթան քաղաքը այս պատճառով մէկ շնչող մը եղաւ ։ Կառավարութիւնը ծանօթ ըլլալով որ ընկերականները իրենց կուսակից փառակերտ համար փաստաւոր և փոխաւոր գրուածքներ կը հանէին և ժողովրդոց մէջ տարածելու համար ասոնք պահելու տեղեր ունէին ։ Այս գրութիւնները պահուած տեղն ալ սորված էին . ուստի յանկարծ գացին այն տունը կոխեցին . ինչ գրուածք գտան նե՛ ժողովրդին . որ մէկ սայլի (առապայի) մը բեռ ըլլալու չափ կային . սայլը լեցուցին տարին ։ Թէպէտ քանի մը մարդ գէմ գնել ուղեցին . բայց հանգարտութիւնը աւերել չեղաւ ։ Պատանդի լրագիրները ուրիշ ասանկ մասնաւոր քաղաքներու մէջ կամ նոյն իսկ Փարիզու մէջ ընկերականներուն և հասարակականներուն նիւթելով մեծ ու պղծոյիկ խռովութիւններ եղած կը պատմեն . բայց Պատան սայլ ընդհանուր կառավարութեանը դպչելու չափ ազդեցութիւն չունին ։ Երեւելի և յատկապէս պատմելու արժանի գործ մըն ալ չկայ առայժմ Պատանայի մէջ ։

ԱՆԳԱԴԱՆ ։ Ինկիլիզի օրագիրները Ինկիլիզի վերահաս թագուհւոյն բերնէն գրուած յայտարարութիւն մը կը հրատարակեն . որ է այս ։

« Արովհետեւ մեր տեղութեան խորհրդարանին բացուելու ներկայ ամսոյս (յունիսի) 16 ին ձգուած էր , մեր առանձին խորհրդակցականներուն

հետ խորհրդակցելէն ետքը կը ծանուցանեմք և կը հրատարակեմք ներկայ գրովս, որ խորհրդարանը յունվար 16 ին ալ չի բացուի. այլ յունվար 31 ին բացուի. և մեր միայնակ թագաւորութեան այս մեծ խիտանալ կոչուած մասին դիւանադպրին հըրաման տուած եմք որ խորհրդականներուն սենեակը բացուելը ետ մնալուն համար մասնաւոր ժողովք մը կազմէ: Վարձեալ, մեր տոսնձին խորհրդակիցներուն հետ խորհրդակցելով ներկայ գրովս կը յայտնեմք որ, մեր թագաւորական կամքը և բարեհաճութիւնը անանկ է որ յիշեալ ժողովքը յունվար 31 հինգշաբթի օրը սկսի գումարիլ, և տեսակ տեսակ կարեւոր բաներու համար խորհուրդի նստիլ: Այլ և հոգեւորական և աշխարհական մեծամեծները (յօռտերը) և ասպետները և ազնուականները և հարուստ ու աղքատ քաղաքացիները, և կամսութիւններէն և քաղաքներէն հասարակաց սենեակը (քովն հաւուղ) գտնուելու պէտք եղած անձինքը բնորոշութիւն և հրաման ըլլայ անոնց որ նոյն օրը գտնուին Վիսպինադէր, ինչպէս որ ըսինք, ներկայ ամսոյս (յունվար) 31 ին հինգշաբթի օրը:

Տուեալ ի պալատան մերում ի ունիտար, տնտեսութեան առաջ յունվարի 1850 ամի տեսուն մերոյ, և ի 13 ամի թագաւորութեան:

— Ուրիշանոսի մէջ Հնդկաստանի և Չինաստանի ջուրերը և Ուրիշանի կողմերուն մէջ տեղի ծովերը մօտ ատեններս ծովասպատակները (խուռ-սանտները) շատցած ըլլալով Վիսպինայի կառավարութեան խորհրդարանը (բաղամէնդը) վեհափառ թագաւորին մասնաւոր խորհրդակցաց ժողովոյն ալ պատշաճ դատելով առատ վարձք խոստացած է այն ամէն մարդոց, որ ծովասպատակները կը բռնեն կամ նաւակին կ'ընկողմեն: Խորհրդարանին այս առաջադրութիւնը շատ պարտաւորներ եղան: Հնդկացի Ուրիշանոսի մէջ երեւան ելած ծովասպատակները ջնջելու համար ուղղուած ստակին շատութիւնը նորէն արտունջներու պատճառ եղաւ. և կ'երեւի, կ'ըսէ Գալստիս, որ խորհրդարանը բացուելէն անմիջապէս ետքը այս վարձատրութեան օրէնքը չափաւորելու համար խնդրոց գիր (պիւլ) արուի:

ՀԱՌԱՄ: Յունվար ամսոյ միջին օրերը Հըռու մայր բահանայապետին Հոռմ գառնալու դիտաւորութիւն ունեցած ըլլալը պաշտօնական կերպիւ ծանուցուած կը ցըցունեն Վարսիլայի Կալէի Գիւմի օրագիրը: Հոռմական պետութեան եկամուտից պաշտօնեայն Ռիբա Կոստոն ծովեզերքէն Բօւղդի մէկ պզտիկ շուքնաւ մը իրկեց. և նաւապետ Պ. Բալոմիզի զօրավարին ապաւրեց որ պաւլը հոն գտնուած տոսերը ինչ գրութիւններ և արձանագիրներ եղեր ենք՝ անոնց ամէնն ալ հետ բերէ: Այսուի որ՝ Կաթօլիկ թագաւորն ալ պաւլին հետ մինչեւ Հոռմ պիտի գայ: Երկուսոյ ասոյց չեղէ ալնէ՝ պայքանս յայտնի է որ այն օրերը իտալացի և օտարազգի շատ երեւելի մարդիկ պիտի գրտնուին հոն:

Վէկ առաջարկութիւն մը կայ, որ պապին թիկնապահ զօրք ըլլալու և պէտք եղած ատենը հըռու մէկական տէրութեան երկիրները ներքին և արտաքին խռովութիւններէն պաշտպանելու համար Սալթայի ասպետութեան կարգը նորէն պիտի հաստատուի, որ խաչակիրներուն ատենէն (ԺԱ. դարէն) հաստատուած էր, և 1801 ին (ինչպէս որ կը կարծեմ) վերցաւ: Այս առաջարկութիւնն գրեթէ լըրոյցայի ամէն աղբաց ընդունելի եղաւ կ'ըսէ վերջիշեալ լրագիրը:

Մինչեւ որ այս առաջարկութիւնն ի գործ դրուի նէ՝ հոռմական պետութեան պատերազմական գործոց տեսչիչ նախարարը Պ. Օսինի՝ աղբային զօրք կարգադրէ, որ սպանիացիները հոռմական երկրէն ետ քաշուելէն ետքը ասոնք միան տէրութեան կեդրոնը գտնուած Սթոյն, Բեռուճիա, Ռիւթի և Վիլիսի քաղաքները. և բարեկարգութիւնը չխանգարեցաւ:

ԲՈՒՍԱՍՏԱՆ: Պետրբուրգի օրագրին գեղեմներ 24 հրատարակուած թերթէն Կալա օրագիրը հետեւեալ ըսելը կուտայ:

Ինչոր արեւմտեան Լըրոպա խռովութիւն ձգող է տակն ու վրայ ընող վտանգաւոր խեղճերը՝ որ բոլոր աղբաց կարգադրութիւնը ու յաջողութիւնը ոչնչացնելու կ'ընդունային, մէկ սկար ըսկըղնաւորութիւն մըն ալ Ռուսաստանի մէջ ցըցուցին: Բանի մը երկոտարադներ որ երկրին մէջ անուռ և վարկում մըն ալ չունենին, ուղեցին աղ-

բային բոլոր կարգն ու օրէնքը ոտքի տակ առնել. ամէն բան հասարակաց ընելով սեպտեմբերին օրէնքը վերցնել. և այլն: Թե որ կառավարութիւնը ասոնց խորհրդոց սկիզբէն տեղեակ չըլլար և չիտփաներ նէ՝ կարելի է որ գէշ հետեւութիւններ ծագէին: Բնութեամբ իմացուեցաւ որ քանի մի նորահաս երիտասարդներ, ոմանց բարքն ու միտքը արգէն աւրած, ոմանք ալ անխոհմէ և անխորձ ըլլալով ասոնց խորհրդին համադմունքներուն խաբուած՝ գաղանի ընկերութիւն մը հաստատուէին: Երբեք նպատակն էր ուռնաց պետութեան կառավարութեան կարգը վերցնել, և իրենց խելքին համեմատ նոր մէկ կարգ մը հաստատել. և այս կարգս՝ անկարգութեանն ու անխոհմութեանն զատ բան չըլլալէր յայտնի էր: Երբեք բարակ քննութիւնը կայսեր կողմանէ քանի մի իմաստուն անձինքներէ բաղկացեալ ժողովքի մը յանձնուեցաւ. և այս ժողովքին առած տեղեկութիւններուն վերայ եղած քննութիւնը հինգ ամիս քշեց. վերջը կայսեր կողմանէ հրաման ելաւ որ՝ անխոհմութեան և թեթեւութեամբ և ազնուութեամբ այս գաղաւթի ժողովքին մասնակից եղողներուն կատարեալ թողութիւն արուի. գլխաւորներն ալ զինուորական օրինօք պատմութիւն. այսինքն՝ հրացանի բռնութիւն: Այս պատճապարտները 21 հոգի գտնուեցան. թուրութեան արժանի եղողներուն համարնք օրագրին մէջ նշանակուած չէ: Այս վճար տեղեկանալով կայսրը՝ հրաման ըրաւ որ ասոնք ալ չքսուան նուրս. այլ իւրաքանչիւրոյ իրենց յանձնարարութեանը աստիճանին համեմատ ոմանք մինչեւ ի մահ Սիւլիսի հանքերը բանին, ոմանք ալ կայսերական բերդերուն մէջ, և ուրիշներն ալ զինուոր գրուին: Այս կերպով յիշեալ 21 անձինքը որ կայսերութեան օրինացը համեմատ մահուան արժանի գտնուած էին, մահուանէն աղատեցան և ասոնց երեսն ըլլալու փնտսուն ալ առաջըր առնուեցան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ: Բանի մը տարիէ ի վեր ինկիլի տէրութիւնը Յունաց տէրութեան հատուցում կ'ուզէր անոնց կողմէն քաշած քանի մը փնտսներու և նախատանայը դէմ. որովհետեւ քանի մը լնդիկացի ճանապարհորդ՝ Յունաց տէրութեան երկրին մէջ ճանապարհ ըրած ատենին կողպարուէր և սպաննուէր են. և մէկ ծովեզերեայ քաղաք մը նստող ինկիլիկ հիւպատոսի մը՝ սրտիւ անարգէր են, և այլն: Յունաց կառավարութեան կողմէն արժանաւոր հատուցում մը եղած չըլլալուն համար՝ ինկիլիկ պատգամաւոր Պ. Թոմմա Վալլը՝ Յունաց տէրութեան արտաքին գործոց պաշտօնէին կ'ընտրուէր որ այն հատուցումը ըլլայ: Յիշեալ պաշտօնէայն այն գործոյն մէջ նոր ըլլալով և պատասխանաւոր բաւական ըլլալու չափ համոզելու համար տուած պայմանագրով 24 ժամու միջոցը քիչ գտնեց, ուստի Պ. Վալլը ուրիշ 24 ժամ ալ տուեալ որ պէտք եղած տեղեկութիւնները ոտանայ, խորհրդակցի, և իրեն ճիշդ պատասխան տայ: Բանը կառավարութեան խորհրդարանին առաջարկուեցաւ նէ՝ ինկիլիկ պատգամաւորին ըրած խնդիրները բոլորովին մերժեցին: Այն միջոցին՝ ինկիլիկ միջերկրական ծովուն մէջ պտըտող նաւատորմը այն ջուրերն էին. Պ. Վալլը յիշեալ նաւատորմին գերագոյն նաւապետ Պ. Բալքէրին հետ խորհրդակցելով պատշաճ տեսան որ մինչեւ որ ուղղուած իրաւացի հատուցումը ըլլայ նէ՝ Բիլէն նաւահանգիստը և Յունաց տէրութեան ուրիշ նաւահանգիստները պաշարեն. ոչ վաճառականի և ոչ պատերազմական նաւ թող չի տան որ դուրս ելէ: Ռուսաց և Լատինացի և Իրուսիացի և ուրիշ մէկ երկու գերմանական թագաւորութեանց ղեկավարները ինկիլիկ պատգամաւորին բռնած ճամբան չի հաւնեցան. բայց Պ. Վալլը իր պահանջներէն ետ չի կեցաւ. իր իրաւունքը յիշեալ ղեկավարներուն դրով առաջարկեց ի պաշարումը շարունակելու վերայ է: Այս բանին համար Յունաց կառավարութեան կողմանէ յատուկ լիակատար իշխանութիւն գերատնտեր իրկուեցան. Պ. Օզդաֆոս Ռուսաց կայսերութեանը, և Պ. Դիքսոնի՝ ֆրանսիացի կառավարութեան ղեկային:

ԵՐԳԵՅԻՆ

Լեզիպոսական կառավարութեան արտաքին գործոց և վաճառականութեան տեսուչ մեծապետիւ Յարութիւն պէյը իւր կառավարութեան հար-

կաւոր գործոցը համար Կոստանդնուպօլիս եկած ըլլալով, ամենապատիւ օրագրան Պատրիարքը իւր կողմէն այս պատուաւոր անձինս տեսութեան համար յատկապէս առ ժամանակեայ փոխանորդ շնորհափայլ Վեորգ վարդապետը յունվար 24 ին մեծապարգ Վիսպար պէյին ապարանքը իրկեց: Յիշեալ պէյը իւր սովորական մարդասէր քաղցրութիւնը մեծ պատուով և յարգանքով ընդունելութիւն ցուցաւ արժանապատիւ վարդապետին:

Մեծապատիւ Յարութիւն պէյն ալ Լեզիպոսի բարձրապատիւ փոխարքային աստիճանապատիւ Լըրոսեան Վեորգ ամիրային ընկերակցութեամբ՝ նոյն ամսոյն 30 ին Պատրիարքարան եկան սրբազան Պատրիարքին հետ տեսութեան. Սրբազանն ալ այս երկու մեծապատիւ անձինքը վայելուչ պատուով և յարգանքով ընդունեց, և բաւական ժամանակ իրարու հետ սիրալիր տեսութիւն ընելէն ետքը՝ մեկնեցան իրարմէ:

Մեծապատիւ սրբազան Պատրիարքը՝ Տիւղեան մեծապատիւ Կարապետ չէլէպիին վեհափառ և բարեգութ ինքնակալէն նորոգ ընդունած Պէյ յունվար վեհատիճանը և պատիւը շնորհաւորելու համար իրեն երկու հոգեւոր ղաւակները, առ ժամանակեայ փոխանորդ շնորհափայլ Վեորգ վարդապետը և շնորհափայլ Վրիգոր վարդապետը խուրուչէլէ յիշեալ մեծապատիւ պէյին բնակարանը իրկեց: Պէյը ասոնք երկուքն ալ արժանաւոր պատուով և յարգանքով ընդունեց. որ բաւական ժամանակ հոն կենալէն ետքը մեկնեցան:

Սուրբ Լըրոսաղէմէն եկած գիրերէն իմացանք որ սուրբ Լըրոսաղէմի միաբան ծերունի Թօմազի Տ. Կարապետ սրբազան Լըքեպիսիպոս որ 1849 գեղեմներ 16 ին առ աստուած փոխեր է գրեթէ ութսուն տարուան. գուցէ աւելի ալ:

Հիւանդանոցի այս տարուան հոգաբարձու ընտրուած յարգի անձինքը ամենայն հոգեւով և բոլոր սրտիւ իրենց յանձնուած գործը աղէկ կերպով կատարելու համար միշտ աննախանձաբար իւրարու հետ խորհրդակցելով իրենց խոհական տնտեսութեամբ եկամուտը այնպէս կարգի մը դրին, որ հիւանդանոցին մէջ դպրատունն մըն ալ բանալու և վարձապետ դնելու բաւական եղան. և իրօք ալ այս ամենահարկաւոր և օգտակար բանը ի գործ դնելու խորհուրդը մէջերնին հաստատեցին և արդիւնացուցին: Եւ հիմա յիշեալ հիւանդանոցին մէջ դպրատունն մըն ալ ունիմք. որ իբրեւ անառակ զսպուելու համար հիւանդանոց իրկուած տղայքը հոն պարզ կարգաւ, գրեւ, պարզ թուաբանութիւն և քերականութեան սկզբունք ալ կը սորվին. և թէ որ ասոր արդիւնքը տեսնուի, և աւելի բաւականութիւն ալ ստացուի նէ՝ ընդուպիտութիւն և ուրիշ պիտանի ուսմունքներ ալ պիտի մանեն:

Այն ինչ սրտաշարժ բան կ'ըլլայ. երբ անառակութեանցը համար իրեն տունը և իրեն թաղը չի կրցող պարտեղաւոր տղան այս տեղս մընալէն ժամանակ մը ետքը դուրս ելած ատենը չէ թէ գրեթէ միայն աղէկացած ելլէ, և որպէս թէ ուրիշ մարդ մը եղած տեսնուի: Հիւանդանոցի աղբօգուտ բան մը չէ մի այս դպրատունն. հոս կարգաւ գրեւ սորվող տղայքը թէ որ այս դպրատունն իւր չըլլար նէ մը տեղ կրնային սորվիլ. որ դպրաւտան կարգն ու կանոնը բաւական կ'ըլլար ասոնք զսպելու: Եւ թէ որ հիւանդանոցին մէջ ասանկ դպրատուն մը չըլլար նէ՝ այս ինքզնուրէն կըրթութիւնը պակասաւոր պիտի մնար: Կը յուսամք, և ամէն բարեսէր աղբակիցներնիս ալ կը յորդորեմք, որ ասանկ օգտակար տեղացի մը համար տուրքերնին չի խնայեն. որովհետեւ աղբին տուրքովն է որ աղբը այսպիսի աղէկ բաները կը վայելէ:

ՀԱՏԱՐԱԿԻՉ

ԼԵՐԱԳՐԻՍ

Պրոֆ. Գրիգորի Յովսէփ
Չամբախանց:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԻԻԿԵՆՏԻՍԵՆ
Ի ՎԵՐԻՐ ԽԵՆՆ